

Biblioteka Pracownika Socjalnego

PHARE

CRISTINA
DE
ROBERTIS

METODYKA
DZIAŁANIA
W PRACY
SOCJALNEJ

108-114

METODYKA
DZIAŁANIA
W PRACY
SOCJALNEJ

Rada Redakcyjna:

EWA MARYNOWICZ-HETKA — przewodnicząca
KRZYSZTOF FRYSZTACKI
ALICJA MAJEWSKA-GAŁĘZIAK
JOLANTA SUPIŃSKA
JERZY SZMAGAŁSKI
KAZIMIERA WÓDZ
RYSZARD SZARFENBERG — sekretarz

Redaktor naukowy: Prof. dr hab. Ewa Marynowicz-Hetka

Seria „Biblioteka Pracownika Socjalnego” została sfinansowana z Funduszu PHARE-SED, Program 9111 „Rozwój Społeczno-Gospodarczy”, realizowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej — Departament Pomocy Społecznej

Biblioteka Pracownika Socjalnego

**METODYKA
DZIAŁANIA
W PRACY
SOCJALNEJ**

CRISTINA DE ROBERTIS

PRZY WSPÓŁPRACY

BERNADETTE BLANC.

FRANÇOISE LESIMPLE

HENRI PASCAL

Tłumaczenie: Grażyna Karbowska

Interart

Warszawa 1996

Tytuł oryginału: *Méthodologie de l'intervention en travail social*

Projekt graficzny serii: Roman Kirilenko

Projekt okładki: Roman Kirilenko

Redaktor: Barbara Przybyłowska

Redaktor techniczny: Grażyna Ejsbrener

Korekta: Bożenna Lada

© Copyright by Editions du Centurion, 1981

© Copyright for the Polish translation by Grażyna Karbowska, 1996

136 521 / 6

ISBN: 83-7060-443-9

301186

Spis treści

Wstęp	9
Rozdział 1	
Rozwój metody pracy służb społecznych we Francji	13
1. Metodyka pracy w latach trzydziestych	14
2. Analiza służby społecznej z punktu widzenia pełnionych zadań	17
3. Kilka hipotez wyjaśniających zmianę podejścia metodycznego	18
4. <i>Clase work</i>	25
5. Grupa, społeczność oraz ujęcie całościowe	32
6. Kontekst społeczny rozwoju tych metod	36
7. Przemiany społeczne a rozwój metodyki w pracy socjalnej	44
Rozdział 2	
Nauki humanistyczne i praca socjalna	45
1. Teorie socjologiczne	47
2. Teorie psychologiczne	60
3. Teorie psychosocjologiczne	67
4. Wykorzystanie teorii nauk humanistycznych w pracy socjalnej	77

Rozdział 3	
Metodyka działania w pracy socjalnej	81
1. Opracowanie metodyki pracy	82
2. Definicje	85
3. Obecność dwóch modeli działania	87
4. Kilka kluczowych pojęć odnoszących się do metodyki działania	90
5. Fazy metodyki działania w porządku logicznym	97
6. Proces postępowania metodycznego w porządku chronologicznym	101
7. Zastosowanie metodyki działania do różnych pól aktywności	104
• Rozdział 4	
Analiza sytuacji	105
1. Definicje pojęć	105
2. Kontekst ogólny	109
3. Analiza terenu pracy	109
4. Analiza placówki	114
5. Pracownik socjalny	115
6. Podopieczny (jednostka lub grupa) oraz zgłaszane życzenie	121
7. Analiza sytuacji	128
Rozdział 5	
Ocena	131
1. Definicje stosowanych terminów	132
2. Cechy charakterystyczne oceny	134
3. Rodzaje oceny	140
4. Zawartość oceny	143
A. Zmienne	143
B. Punkty odniesienia niezbędne do wydawania ocen	145
• Rozdział 6	
Umowa z podopiecznym/klientem	153
1. Określenie terminów	154
2. Aspekty instytucjonalne	155
3. Czym jest umowa z podopiecznym? Treść i forma umowy	157
4. Możliwości i ograniczenia wynikające z umowy	162

Rozdział 7

Działanie w pracy socjalnej — wprowadzenie do metodycznego działania socjalnego	167
1. Metodyczne działanie w procesie pracy socjalnej	167
2. Działanie i jego sposoby	169
3. Klasyfikacja metodycznego działania	169

Rozdział 8

Metodyczne działanie bezpośrednie	173
1. Wyjaśnianie — Wspieranie	174
2. Informowanie — Postępowanie wychowawcze	182
3. Perswazja — Wpływanie	195
4. Nadzorowanie — Wpływanie przy użyciu autorytetu	200
5. Rozszerzanie kontaktów — tworzenie nowych możliwości	207
6. Strukturyzacja relacji w pracy z podopiecznym	211

Rozdział 9

Metodyczne działania pośrednie	217
1. Organizacja i dokumentacja pracy	219
2. Programowanie i planowanie metodycznych działań bezpośrednich	222
A. Fazy wstępne tworzenia się grupy podopiecznych	223
B. Organizacja krótkotrwałych działań w grupie	231
C. Wybór działań wspomagających program grupy	232
3. Działania metodyczne kierowane do otoczenia podopiecznego	235
4. Współpraca z innymi pracownikami socjalnymi	238
A. Utrzymywanie łączności	238
B. Koordynacja	238
C. Praca zespołowa	239
D. Konsultacje	241

Rozdział 10

Metodyczne działania na poziomie instytucji społecznych	243
Wstęp	243
1. Cele ogólne metodycznych działań prowadzonych w instytucjach — kilka typowych przykładów	245

2. Ramy instytucjonalne i organizacyjne determinujące metodyczne działania pracowników socjalnych na poziomie instytucji	247
3. Trzy typy działań metodycznych podejmowanych w zależności od problemu	254
4. Trzy modele działania w zależności od stosowanych procedur	258
5. Konkluzja	270
• Rozdział 11	
Zakończenie metodycznego działania	275
1. Aspekty instytucjonalne	277
2. Różnorodne formy zakończenia metodycznego działania	279
3. Kontekst psychologiczny zakończenia metodycznego działania	285
4. Formy działania przygotowujące zakończenie	289
Refleksje i perspektywy	295
Bibliografia	297

WSTĘP

Przedstawiciele zawodów socjalnych we Francji zadają dziś pytanie o swoją tożsamość i rolę w społeczeństwie. Jednak mimo wielu publikacji ich udział w dyskusji na ten temat jest niewielki. Celem niniejszego opracowania jest więc prezentacja pewnych przemyśleń powstałych podczas kształcenia na poziomie podstawowym oraz doskonalenia zawodowego pracowników socjalnych. Książka ta jest próbą stworzenia, pomocnego w kształceniu przyszłych pracowników, narzędzia służącego refleksji nad pracą socjalną i analizie jej praktyki. Adresowana jest przede wszystkim do pracowników socjalnych, którzy poszukują sposobów konceptualizacji swoich doświadczeń, a także do tych, którzy dopiero przygotowują się do zawodu.

Pracownicy socjalni na ogół wnikliwie analizują konkretne sytuacje i sporządzają relacje ze swoich obserwacji i podjętych działań. Proponowane przez nas ujęcie zmierza do ukazania tego, co wspólne wszystkim sytuacjom, jakie napotykamy w codziennym działaniu. Rozpoczniemy od pewnych ogólnych koncepcji, które zilustrujemy konkretnymi przykładami. Przejście od ogółu do szczegółu nie prowadzi, jak nam się wydaje, do spłylenia problemów, wręcz przeciwnie, daje możliwość wzbogacenia praktyki o stałe punkty odniesienia oraz ukierunkowania refleksji.

W tak specyficznym zawodzie jak nasz ujęcie teoretyczne jest przydatne i możliwe do spożytkowania w praktyce, jeśli służy jej objaśnieniu; praktyka zarazem może się przyczynić do uzupełnienia, modyfikacji oraz sprawdzenia takiego ujęcia ogólnego.

Naszym zamierzeniem jest więc poszukiwanie metodyki pracy, która miałaby zastosowanie w pracy socjalnej. Ujednolicenie znanych i stosowanych w niej metod stało się aktualną tendencją. Dążenie do opracowania „ujęcia całościowego” czy też wypracowanie jednej wspólnej metody zrodziło się w latach siedemdziesiątych w wyniku kształcenia pracowników socjalnych do niesienia zindywidualizowanej pomocy psychospołecznej, pracy z grupą oraz ze społecznością lokalną.

W tej książce przedstawimy działania kierowane do różnych kategorii podopiecznych: jednostki, rodziny czy małej grupy. Jeśli działania pracowników socjalnych adresowane są do tych kategorii podopiecznych, mówimy wówczas o działaniu w skali mikrospołecznej, w odróżnieniu od działań kierowanych do większych grup. Te dwa rodzaje działania różnią się zakresem odniesień oraz stosowanymi technikami. Inaczej będzie wyglądała praca socjalna ze społecznością, a inaczej praca socjalna zmierzająca do przekształceń w funkcjonowaniu organizmów społecznych. Nie będziemy poruszać zagadnień związanych z pracą socjalną ze społecznością ani z działaniami prowadzonymi w instytucjach. Skupimy się natomiast na ujęciu metodycznym oraz formach aktywności, które mogą znaleźć zastosowanie w pracy z trzema kategoriami podopiecznych i jednostką, rodziną i małą grupą.

Interesuje nas głównie proces zdobywania technicznych i zawodowych umiejętności praktyków, mimo iż jest to stanowisko odmienne od przyjmowanego po 1968 roku. Jesteśmy całkowicie pewni, że w odniesieniu do roli i funkcji pracy socjalnej w społeczeństwie postawy polityczne i ideologiczne nie mogą zastąpić umiejętności technicznych pracownika socjalnego. Opanowanie tych umiejętności pozwala na większą swobodę działania i usprawnienie codziennej praktyki oraz zapewnia większy margines wolności i niezależności od różnych instytucji społecznych. Umiejętności te stanowią o jakości działania prowadzonego z podopiecznymi, służą stosowaniu nowych, twórczych doświadczeń w pracy.

Ze względu na cel, jaki obraliśmy, skoncentrujemy się na jednym z uczestników pracy społecznej — pracowniku socjalnym. O innych jej uczestnikach, takich jak podopieczni i instytucja zatrudniająca pracownika, będziemy mówić przy okazji.

Cele i wartości w pracy socjalnej wywodzą się z wartości humanistycznych i judeochrześcijańskich naszego społeczeństwa. Wzrastająca świadomość polityczna pracowników socjalnych od ponad dziesięciu lat prowadzi do zakwestionowania tych wartości. Nowe postawy prze-

jawiają się jednak tylko w odrzuceniu i negacji nie stwarzając dla tradycyjnych wartości żadnej wyraźnej alternatywy.

W obecnym stadium rozważań nie wydaje nam się, aby w pracy socjalnej można było wyróżnić jeden cel nadrzędny lub jedną hierarchię wartości. Jesteśmy zdania, że zmieniają się one w zależności od postaw ideologicznych, zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych, pracowników socjalnych. W praktyce łatwo zauważyć tę różnorodność. Przyjmowane wartości i cele podlegają wpływom prądów ideologicznych całego społeczeństwa, w szczególności tendencjom epoki historycznej, w której pracownicy socjalni żyją i wykonują swój zawód. W naszym rozumieniu cele pracy socjalnej i akceptowane hierarchie wartości są ściśle związane z tendencjami społecznymi i politycznymi, nie mogą istnieć abstrakcyjnie, a jedynie bardziej lub mniej nadążać za prądami, jakie dominują w społeczeństwie na danym etapie jego rozwoju. Tak więc wybór, jakiego dokonaliśmy, nie chroni nas przed sprzecznościami ani trudnościami, o których już wspomnieliśmy.

Książka składa się z jedenastu rozdziałów. W pierwszym rozdziale przedstawimy historyczny rozwój metod stosowanych w służbach społecznych we Francji i skupimy się na zawodzie asystenta społecznego. Rozdział drugi jest próbą przedstawienia wpływu różnych prądów teoretycznych nauk humanistycznych na pracę socjalną. Trzeci stanowi ogólną prezentację metodyki działania. Każdy jej etap został przeanalizowany w kolejnych rozdziałach. Działanie socjalne, we właściwym tego słowa znaczeniu, stanowi centralny punkt tej książki i jest przedmiotem czterech rozdziałów, z których pierwszy jest zarazem wprowadzeniem do tego działania.